

մատենագիրն ալ կզուրցէ թէ „Մարգս վաճա-
 „ռականութեամբ հեռաւորութիւնները կմո-
 „տեցընէ, եւ հաւատարմութեամբ կընդարձա-
 „կէ“: — Թէպէտեւ Վովնարկ բարոյախօսն եւս
 կըսէ թէ „Վաճառականութիւնը դպրոց է խա-

բէութեան“, բայց տարակոյս չկայ որ ամէն
 վաճառականաց համար ճշմարիտ չէ այս խօս-
 քը: Եւ աշխարհիս վրայ ճիշն է այն արուեստն
 որ իւր խաբեքաները չունենայ:

(Շարայարեղի.)

Կ Ա Ր Ի Պ Ա Ն Տ Ի.

Խտալիոյ վերջին պատերազմաց պատմու-
 թիւնը կարդացող ազգայինք անշուշտ հետա-

քրքիր են Կարիպալտի զօրավարին կենդանա-
 գիրը տեսնելու ու պատմութիւնը զիտնալու:

Յովսէփ Կարիպալտի:

Յովսէփ Կարիպալտի ծնած է Խտալիոյ Նից-
 ցա քաղաքը, ի 4 յուլիսի 1807: Իւր ազգա-
 տոմբը Սարտենիոյ պատուաւոր գերդաստա-
 նաց մէկն էր, յորմէ անուանի նաւապետներ
 ելած են: Պզտիկուց ծովեզերքը նաւավարաց
 ու ձկնորսաց հետ մեծնալով՝ ծովու վարժե-
 ցաւ, զարմանալի չարքաշութիւն մը ստացաւ,

Սարտենիոյ ծովային զօրաց մէջ մտաւ, եւ իւր
 բնական ու բարոյական քաջութեամբն ու ան-
 խռով բարութքը անուանի եղաւ:

Խտալիոյ ազատութեանը համար 1854-ին
 ելած ապստամբութեան մէջ ինքն եւս գոնուած
 լինելով, հարկադրեցաւ Գաղղիա փախչելու՝
 երբոր բաները ձախողեցան: Լեռներու մէջէն

անցնելով, ոտքով գնաց 'նիցցա' իւր ծննդեան քաղաքը, եւ հոն երկու օր պահուրտած կեցաւ բարեկամի մը քով, որ իւր ծառայից մէկուն հագուստովը զինքը վառ գետէն անդին անցուց, եւ այնպէս հասաւ Կարիպալտի Գաղղիոյ ծովեզերեայ Մարսիլիա քաղաքը: Հոն երկու տարի կեցաւ, չափագիտական ուսմունքը առաջ տարաւ՝ կատարելագործեց, եւ գնաց Թունուզի պէյին ծառայութեանը մէջ մտաւ՝ իբրեւ սպայ ծովային զօրաց: Բայց այն տեղը իւր աշխուժին ու գործունէութեանը բաւական նիւթ չգտնելով, քանի մը ամսէն ետ դարձաւ, Ամերիկա անցաւ, Ռիոյ-ժանէյրոյ գնաց, Ուրուկուայի եւ Պուէնոս-Այրէսի դէմ դրկուած նաւախմբին հրամանատար դրուեցաւ:

Երկու տարի տեւեց կռիւր, եւ այն միջոցին այնչափ քաջութիւն ու հնարագիտութիւն ցուցուց Կարիպալտի, որ երկրքիք զարմանքով կասէին. „Նա մարդ չէ, դէս է“: Տեսնելով որ հասարակ զինուորի պէս պատերազմին սաստկացած տեղերը կմտնէ աներկիւղ, եւ յաղթական դուրս կելլէ միշտ, տգէտ ժողովուրդը միտքը դրաւ թէ նաեւ անխոցելի է Կարիպալտին. եւ բոլոր հարաւային Ամերիկոյ մէջ ահաւոր եղաւ անունը:

Զարմանալի ազդեցութիւն ունի Կարիպալտին նաեւ զօրաց վրայ իւր վիթխարի հասակովն եւ ուժովը, հերապանձ գլխովը, արիական կերպարանքովն ու նորաձեւ հագուստովը:

Խապիոյ մէջ 1848-ին ելած բնդհանուր ապստամբութեան ձայնն Ամերիկա հնչելուն պէս՝ վազեց 'նիցցա' գնաց. հետը գնացին նաեւ իւր լեգէոնին մեծագոյն մասը, եւ անոնցմով մեծամեծ վնասներ տուաւ Աւստրիացոց՝ Թիրոլի երկրին հարաւակողմը:

Կարիպալտին կինն ալ դիւցազնուհի մի էր. էրկանը հետ՝ նորա հաւասար կպատերազմէր, եւ նորա քովը զնդակահար զարնուեցաւ մեռաւ:

Հոռմայ մէջ դիմակալութեան ոգին ու գործիքը եղաւ Կարիպալտի, եւ զարմացուց Գաղղիացոց զօրավարները. վասն զի իւր հրամանին տակ՝ զինուորութեան անկիրթ անփորձ քաղաքացիք՝ կրթուած ու պատերազմափորձ զօրաց պէս պատերազմեցան: Կարիպալտին խորհուրդն էր մինչեւ վերջի կէտը պատերազմիլ ու անձնատուր չլինել Գաղղիացոց. բայց երբ տեսաւ որ իշխանակցացը միտքը հակառակն է, իւր փոքրիկ զնդովն ելաւ քաղաքէն, թշնամեաց մէջէն անցաւ, եւ Սան-Մարինոյի հասարակապետութեան երկիրը քաշուեցաւ: Բայց քովններէն երկուհարիւր հոգի չուզեցին իրմէ բաժնուիլ. անոնցմով ձենովա գնաց, քանի մը ամիս հոն հանգչեցաւ, առած վէրքերը դարմանեց, ու դարձեալ Ամերիկա գնաց, եւ ինքզինքը վաճառականութեան ու ճարտարութեան տուաւ:

Իւր աշխատութեամբը քիչ մը ստակ վաստրկեւէն ետեւ դարձաւ Կարիպալտի իւր հայրենիքը, եւ Սարտենիա կղզոյն մօտ Գափարա կղզեակը քաշուեցաւ. հինգ տարի է ի վեր հոն իւր որդւոցը հետ երկրագործութեան կրպարապէր, երբոր անցեալ տարի նորէն սկսաւ Խապիոյ անկախութեան պատերազմը: Իսկոյն Կարիպալտի խոփն ու մաճը թողուց, թուրը ձեռք առաւ ու վազեց իւր հայրենեացն ազատութեանը օգնական լինել, եւ նորանոր յաղթութիւններով պատերազմական ու հայրենասիրական փառքն աւելցուց:

Ինքն ալ բոլոր աշխարհիս հետ ուշադրութիւնը սրած՝ կեցած է այժմ Խապիոյ բաղդին վճիռը լսելու: